

MARTA GĘBSKA, *Ekonomiczny wymiar bezpieczeństwa państw Inicjatywy Trójmorza. Teoria i praktyka*, Warszawa: Wydawnictwo Akademii Sztuki Wojennej 2022, ss. 681. ISBN 978-83-8263-189-0.
DOI: <https://doi.org/10.18290/rns2023.0040>

Problematyka Inicjatywy Trójmorza, formuły współpracy w Europie Środkowej oficjalnie ogłoszonej w 2015 roku przez Prezydenta Polski Andrzeja Dudę i Prezydent Chorwacji Kolindę Grabar-Kitarović, wydaje się dynamicznie rozwijać w badaniach naukowych. Początkowe sceptyczne, czasem wręcz lekceważące podejście do przedmiotowej problematyki wśród naukowców, zyskało znaczące miejsce w działalności analitycznej i badawczej. Jest to zrozumiałe z powodu potencjału inicjatywy oraz sytuacji geopolitycznej w regionie Europy Środkowej i Wschodniej.

Marta Gębska w 2005 roku uzyskała stopień doktora nauk ekonomicznych w zakresie ekonomii w Kolegium Ekonomiczno-Społecznym Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie. Od 2014 roku jest zatrudniona w Akademii Sztuki Wojennej w Warszawie (z uwzględnieniem poprzedniej nazwy Akademia Obrony Narodowej). Od 2022 roku pełni funkcję kierownika Katedry Bezpieczeństwa Międzynarodowego i Dyplomacji na Wydziale Bezpieczeństwa Narodowego. W 2023 roku w tej samej uczelni uzyskała stopień doktora habilitowanego. Dorobek naukowy Autorki jest w zdecydowanej mierze poświęcony wielowymiarowym problemom bezpieczeństwa międzynarodowego, w tym stanowiącym obszar kooperacji w ramach Inicjatywy Trójmorza.

W tym kierunku podążają także analizy podjęte w recenzowanym dziele. Proces badawczy oparto o klasyczną strukturę recenzowanej pracy: Wstęp, pięć rozdziałów i Zakończenie. Na uwagę zasługuje rozbudowana bibliografia, licząca 51 stron, zawierająca najważniejsze źródła i publikacje w przedmiotowym zakresie. Całość uzupełniają aneks, spisy i kalendarium.

Autorka jednoznacznie wskazuje na cel badawczy monografii we Wstępie (s. 10). Jest nim „prezentacja wyników badań nad ekonomicznym wymiarem bezpieczeństwa [...] wnioskowanie o możliwościach rozwoju i przyszłości Inicjatywy Trójmorza [...] usystematyzowanie wiedzy na temat tej nowej formy współpracy i jej oddziaływania na bezpieczeństwo państw i bezpieczeństwo

regionalne”. Realizacja celu badawczego oparta została o jedno, główne pytanie badawcze i pięć pytań szczegółowych. Dodatkowo Autorka zdecydowała się postawić hipotezę główną i pięć hipotez szczegółowych (s. 10-12). Patrząc jednak z perspektywy celu pracy, jasności wyводу i prowadzonej narracji wydaje się, że można było poprzestać jedynie na pytaniach badawczych. Stawianie hipotez w tak skonstruowanym procesie badawczym, jak w recenzowanej pracy, jest często ich powieleniem lub niepotrzebnym „przenaukowieniem” prostych i jasnych w istocie faktów.

Dokonując przeglądu i analizy zawartości poszczególnych części pracy należy jednoznacznie wskazać, że generalne założenia badawcze zostały osiągnięte. Praca została przygotowana w ramach dyscypliny nauki o bezpieczeństwie, z wyraźnym interdyscyplinarnym odniesieniem, zwłaszcza w kontekście proponowanych metod. Autorka dokonała precyzyjnego wyboru i określenia zastosowanych, interdyscyplinarnych i transdyscyplinarnych metod badawczych w naukach o bezpieczeństwie (s. 19). Wskazała na ich wykorzystanie oraz znaczenie w monografii. Generalnie wybór ten jest uzasadniony i zrealizowany w kontekście celu i założeń badawczych. Można jednak zastanowić się nad faktycznym znaczeniem tego wyboru i zastosowania w niektórych fragmentach pracy. Czy rzeczywiście można mówić w pełni o systemowym podejściu w kontekście praktycznych działań podejmowanych w poszczególnych państwach Inicjatywy Trójmorza? Przykładem w tym obszarze może być choćby dość niechętnie pozycjonowanie politycznego znaczenia tej współpracy.

Rozdział pierwszy prezentuje Inicjatywę Trójmorza w kontekście wybranych teorii. W ich świetle Autorka próbuje powiązać ekonomiczny wymiar projektu ze specyfiką bezpieczeństw państwa i racji stanu. Ta część pracy jest w głównym stopniu skupiona na zagadnieniach pojęciowych, definicyjnych i relacji wybranych problemów względem siebie.

Rozdział drugi konkretyzuje analizę w zakresie instytucjonalnych wymiarów Inicjatywy Trójmorza. Dotyczy to przede wszystkim działań podejmowanych w ramach projektu w kontekście aktywności realizowanych przez Międzynarodowy Fundusz Walutowy i Bank Światowy. Zagadnienia te są analizowane m.in. w wymiarze wskaźników i indeksów ekonomicznych obu instytucji. Autorka wskazuje na aktywność państw tworzących Inicjatywę Trójmorza w ramach obu wymienionych instytucji, realizowane przez państwa działania optymalizujące ich bezpieczeństwo ekonomiczne, w tym w czasie pandemii Covid-19.

W Rozdziale trzecim na uwagę zasługuje bardzo przejrzysta, skrupulatna i udana analiza porównawcza, obejmująca dokumenty strategiczne państw Inicjatywy Trójmorza (s. 410n). W głównym stopniu Autorka odnosi się do

faktycznych i potencjalnych zagrożeń bezpieczeństwa poszczególnych państw. Wydaje się, że jest to najmocniejsza, najbardziej wartościowa część monografii. Badania w tym obszarze są warte systematycznego i cyklicznego podejmowania.

Rozdział czwarty jest poświęcony analizie badań własnych prowadzonych przez Autorkę wśród ekspertów z państw Inicjatywy Trójmorza. Ta część pracy stanowi największy obszar do dyskusji. Obejmuje to zasadność nie tyle sensu podjęcia tych badań, ile pełnego efektu wykorzystania metod jakościowych i ilościowych. Autorka zauważa to wyraźnie w opisie dokonanym przy prezentacji metodologii (s. 27-32). Przeprowadzone wywiady są wartościowe w kontekście założeń badawczych. Wywiad swobodny ma swoje niezbywalne atuty. Daje możliwość zwiększenia motywacji i ekspresji rozmówcy. Jakkolwiek jednak z uwagi na maksymalizację i efektywizację przyjętych założeń można było przyjąć wystandaryzowaną formę wywiadów. Ciekawym zabiegiem byłoby pełniejsze wykazanie triangulacji badawczej. Umożliwiłoby to Autorce uzyskanie zwiększenia jakości, pokazania różnic i podobieństw w postawach rozmówców wobec przedmiotowej problematyki. Zestawienie w tabeli wskazanych podobieństw i różnic byłoby z pewnością wartościowe dla przyjętych założeń i dla samego czytelnika. Z formalnego punktu widzenia (monografia jest w języku polskim) należało dokonać transkrypcji wywiadów z ekspertami przeprowadzonych w języku angielskim. W przypadku metod ilościowych Autorka dokonała zasadniczo prezentacji graficznej. Z tego powodu ta część pracy ma raczej formę raportu niż analizy badań empirycznych. Obejmuje częściową prezentację wyników w kontekście pytań ankietowych. Z uwagi na małą zwrotność i niekompletność danych rozdział ten mógłby bez uszczerbku dla dużego waloru pracy zostać zamieniony na aneks końcowy z dodaną kompletną wersją ankiety, którą rozsyłano do respondentów.

W Rozdziale piątym i w rozbudowanym Zakończeniu Autorka udanie podkreśliła efekty przeprowadzonego procesu badawczego. Zaprezentowane zostały odniesienia do pytań badawczych i hipotez. Nakreślone zostały także ciekawe, możliwe scenariusze rozwoju Inicjatywy Trójmorza. Mogą one stanowić swoiste rekomendacje i punkty odniesienia dla prowadzenia efektywnych działań strategicznych i operacyjnych na poziomie wielowymiarowej współpracy państw tworzących Inicjatywę Trójmorza.

Recenzowana monografia ma znaczną, oryginalną wartość poznawczą w obszarze nauk o bezpieczeństwie. Stanowi komplementarne opracowanie w zakresie ekonomicznych aspektów bezpieczeństwa Inicjatywy Trójmorza. Problematyka podjęta w rozprawie jest oryginalna i interesująca poznawczo. Wskazane założenia są zasadniczo konsekwentnie realizowane. Prowadzona analiza komponuje

się w optymalną całość. Autorka podjęła udaną i ciekawą próbę wykazania kluczowych zagadnień w zakresie bezpieczeństwa ekonomicznego Inicjatywy Trójmorza. W literaturze naukowej, nie tylko w Polsce, ale i w Europie Środkowej, brak opracowań, które zajmują się przedmiotową problematyką w kompleksowy sposób. Autorka rozprawy przyjęła koncepcję opartą o dwie zasadnicze części prowadzonej analizy: teoretyczną i praktyczną. Zostało to także wskazane w podtytule monografii. Należy to niewątpliwie ocenić jako walor pracy. Analiza teoretyczna ma za zadanie pokazać specyficzny kontekst ekonomiczny problematyki bezpieczeństwa w ramach Inicjatywy Trójmorza i państw ją tworzących. Analiza praktycznych rozwiązań pokazuje szanse i wyzwania w przedmiotowym zakresie.

Być może warto byłoby dokonać wyboru z książki najbardziej aktualnych, ważkich zagadnień analitycznych i badawczych w celu wydania materiału w formie monografii w języku angielskim. Dałoby to szansę na większe oddziaływanie międzynarodowe.

*Dr hab. Wojciech Gizicki, prof. KUL
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II
e-mail: wgizicki@kul.pl
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1323-5912>*